

ASGARI ÜCRET NE KADAR ARTACAK?

25 Kasım 2024

Yıldırım Koç

Asgari ücret 2024 yılı Temmuz ayında artırılmayınca, yıl sonu yaklaştıkça asgari ücretin 2025 yılında ne kadar olacağına ilişkin tartışmalar yoğunlaştı. Bazı siyasi partiler ve örgütler, asgari ücretin ne kadar olması gerektiği konusunda açıklamalar yaptılar ve yapıyorlar.

Asgari ücreti belirleme yetkisi, Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda. İş Kanununa göre, "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenir." Asgari Ücret Yönetmeliğine göre de, "Ücret en geç iki yılda bir olmak üzere belirlenir. Komisyon, ücretin belirlenmesinde; ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve geçim şartlarını göz önünde bulundurur."

Özellikle ekonomik krizin yaşandığı ve ekonomik krizden çıkabilmek için siyasi iktidar ve sermayedarlar açısından, işgücü maliyetlerinin düşürülmesinin temel araç olarak kabul edildiği koşullarda, asgari ücretin "hedeflenen enflasyon temel alınarak hesaplanması" talebi öne çıktı. Bu durumda, asgari ücret ne kadar artacak?

Asgari ücret, bilimsel hesaplamalara veya insanların ihtiyaçları gibi ölçütlere bağlı olarak belirlenmez. Asgari ücretin artırılmasında çıkarı olanlarla, asgari ücretin artırılmasından zarar görecekları arasında bir güç dengesine göre ve mücadeleyle belirlenir.

Burada sorun, asgari ücretin artırılmasından yararı olanların önemli bir bölümünün bu durumun yeterince farkında olmamasıdır.

Asgari ücret artışı yalnızca asgari ücretlileri doğrudan ilgilendiren bir konu olarak algılandığında ve asgari ücretliler de güçlerini etkili bir biçimde kullanmadıklarında, asgari ücret artışı "hedeflenen enflasyon" hesabına göre belirlenecektir.

Türkiye'de asgari ücretlilerin Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun toplandığı dönemde büyük kitle eylemleriyle kendi çıkarlarını koruma geleneği oluşmadı. Asgari ücretliler, siyasi alandaki oy güçleri sayesinde gelirlerini artırmayı tercih ettiler. Epeyce bir süre başarılı da oldular. Örneğin, 2015 yılında net asgari ücret 1000 liraydı. Yıllık enflasyon oranının yüzde 8 civarında olduğu koşullarda, 2016 yılındaki asgari ücret yüzde 30'luk bir artışla 1300 liraya çıktı. Asgari ücretlerdeki bu gerçek artış, 2015 yılında iki seçim yaşanmasıyla sağlandı.

Peki, 2025 yılının asgari ücreti ne kadar olacak?

Asgari ücretlilerin kitle eylemi geleneğinin yaratmadığı koşullarda, seçim olasılığına bakmak gerekli. Eğer yetkililerin senaryosunda erken seçim varsa, asgari ücret artışı en az 2024 yılında gerçekleşen TÜİK enflasyonu oranında olur. Eğer yetkililerin senaryosunda erken seçim yoksa, "hedeflenen enflasyon" gerekçesiyle artış oranı düşük tutulur.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu'ndaki 15 üyenin 5'ini Türk-İş belirliyor.

Türk-İş'in ve diğer işçi sendikaları konfederasyonlarının asgari ücretin artırılması konusunda güçlü kitle eylemleri olmadı. Bazı açıklamalar yapmakla yetindiler. Diğer bir deyişle, görünüşte el elin eşeğini türkü çağıra çağıra aradı. Ancak anlamadıkları veya göz ardı ettikleri önemli bir nokta, eşeğin bulunmasının tüm işçiler ve hatta tüm memurlar ve sözleşmeli personel için önemliydi.

Bu noktayı biraz açayım.

2022 yılına kadar gelir vergisinde asgari geçim indirimi (AGİ) vardı.

25 Aralık 2021 günlü Resmi Gazete’de yayımlanan 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla AGİ kaldırıldı ve tüm ücretlilerin aylık gelirlerinin asgari ücretin yüzde 85 kadarlık bölümü gelir vergisinden muaf tutuldu.

Buna göre, 2024 yılında işçilerin, memurların ve sözleşmeli personelin yılda 110 bin liraya kadar olan gelirlerinde gelir vergisinden ayda 2550 lira indirim yapıldı. Ücretlinin geliri 110 bin lirayı aştığında bu miktar ayda 3400 liraya çıktı.

Diğer bir deyişle, 2024 yılında, tüm ücretlilerin her ay ödedikleri gelir vergisi miktarı 2550 liradan başlayarak, arttı. Bu yolla yıllık kazançları 30 bin liranın epeyce üstüne çıktı.

Eğer asgari ücret artırılsa, bundan Türkiye’de sayıları 20 milyonun üzerindeki tüm ücretliler (işçiler, memurlar, sözleşmeli personel) yarar sağlayacak; daha az gelir vergisi ödeyecek.

Ancak işçi sendikaları konfederasyonları ile kamu çalışanları sendikaları konfederasyonları bu gerçeği dikkate almıyor. Bazıları yalnızca açıklama yapmakla yetiniyor, bazılarıyla ses bile çıkartmıyor.

Siyasi iktidarın asgari ücret konusundaki olumsuz tavrının önemli nedenlerinin başında, gelir vergisinden sağlanan devlet gelirlerindeki azalma kaygısı geliyor.

Merkezi yönetim bütçesinde (devlet bütçesinde) 2023 yılının ilk 10 ayının açığı 608 milyar lira iken, 2024 yılının ilk 10 ayındaki açık 1 trilyon 260 milyar liraya yükseldi. Yıl sonu bütçe açığının ise 2,7 trilyon lira olması öngörülüyor. Bu açığın kapatılmasında en önemli kaynak, maliyecilerin ifadesiyle, “kafesteki kazların yolunması.” Eğer asgari ücret artırılsa, kafesteki kazlardan sağlanacak gelir istenen düzeyde artmayacak. Bu nedenle de siyasi iktidar asgari ücreti mümkün olduğunca düşük tutmak istiyor. Asgari ücretin düşük tutulma isteğinde diğer neden de, ekonomik krizden çıkışta siyasi iktidar ve sermayedarların işgücü maliyetlerinin düşürülmesi stratejisi.

İşçi ve kamu çalışanı sendikaları konfederasyonları, asgari ücretin artırılmasının kendi üyelerinin ve bütün ücretlilerin çıkarlarına hizmet edeceğini kavrayarak ve üyelerine anlatarak, bu taleplerini demokratik kitle eylemleriyle dile getirmelidir. Kaybolan herkesin eşeğidir; el elin eşeğini değil, kendi eşeğini aramaktadır.